

Pregledni znanstveni članek (1.02)
 BV 73 (2013) 2, 241—249
 UDK: 27-732.4-675(456.31)“1962/1965”:27-055.2
 Besedilo prejeto: 04/2013; sprejeto: 06/2013

Nadja Furlan Štante
**»Opolnomočenje«¹ žensk v katoliški Cerkvi
 po drugem vatikanskem koncilu**

Povzetek: Prispevek v prvi vrsti odgovarja na vprašanje, kakšen vpliv ima drugi vatikanski koncil na položaj in vlogo ženske v katoliški Cerkvi. Papež Janez XXIII. z okrožnico *Mir na zemlji* (1963) preseneti, ko zapiše, da je nastop žensk v javnosti eno od znamenj časa. In prav v duhu znamenj časa je potekal drugi vatikanski koncil, ki ga mnogi razumejo kakor nekakšen katalizator; omogočil in spodbudil je razvoj ženskega vprašanja in pospešil razvoj evropske feministične teologije. Tematizirano je torej vprašanje navzočnosti, prepoznavnosti in priznanja ženskega aktivnega sodelovanja v življenju Cerkve pred koncilom, med njim in po njem. V drugem delu se prispevek osredotoči na kritični pregled premikov in sprememb glede mesta in vloge žensk v Cerkvi na Slovenskem po koncilu in si zastavi vprašanje nastopa in razvoja tako imenovane ženske duhovnosti. Na koncu so izpostavljena odprta vprašanja in izzivi sedanjosti in prihodnosti.

Ključne besede: »opolnomočenje« žensk, patriarhalni androcentrizem krščanstva, ženski glas, aktivna vloga ženske

Abstract: **Empowerment of Women in Catholic Church after the Second Vatican Council**

The paper is concerned with the question of the impact of Vatican II on the position and role of women in Catholic Church. Pope John XXIII quite surprisingly stated in his encyclical *Pacem in Terris* (1963) that women's participation in public life was one of the signs of the times. And it was in this spirit of reading the signs of the times that the Second Vatican Council took place, which could be understood as the catalyst that actually enabled and stimulated the woman question and an accelerated development of European feminist theology. Thus, the paper centres on the presence and recognition of women's active participation and cooperation in the life of the Church before, during and after Vatican II. The second part of the paper brings a critical review of the changes and shifts regarding the position and role of women in Slovenian Catholic Church after Vatican II and considers the phenomenon of the so-called women's spirituality. In the conclusion, present and future open issues and challenges are exposed.

¹ »Opolnomočenje« je izraz, ki označuje različne oblike osvoboditve. Pri tem ne govorimo le o zunanji osvoboditvi, ampak o osvoboditvi celovitega človekovega razvoja. *Beseda »opolnomočenje« torej opisuje celovit življenjski razvojni proces posameznika: preobraziti mora vse zunanje okoliščine, od katerih je odvisen, in izraziti svoj jaz v vseh njegovih potencialih. To je proces, v katerem se v življenju samorealizira in s tem izpolni svojo vlogo v okviru skupnosti in celotne družbe ter tako »opolnomoča« druge.*

Keywords: empowerment of women, women's spirituality, patriarchal androcentrism of christianity, women's voice, active role of women

1. Klic po enakopravnosti in po enakovredni priznanosti ženske

V zadnjem stoletju 2. tisočletja, predvsem pa v zadnjih desetletjih se je družba korenito spremenila, s tem pa tudi položaj človeka v njej. S spremenjenim načinom življenja so se spremenili tudi vrednostni sistemi in padli nekateri stereotipi o podobi in o vlogi tako ženske kakor moškega. Nove razmere, ki jih lahko imenujemo kultura postmodernega občutja sveta, zahtevajo od posameznika, da se do njih opredeli, da zopet najde samega sebe in svoje novo mesto. Ponovno najdenje moške in ženske vloge tako v družini in družbi kakor v Cerkvi je zahtevna in pomembna naloga, ki je ne moremo in ne smemo prepustiti naključju spleta okoliščin (Pevce 2002, 20). Na proces korenitih družbenih sprememb, predvsem na področju antagonizmov med spoloma in na področju medsebojnih odnosov, opozarja tudi Anthony Giddens. V današnjem postmodernem svetu, ki je svet vse večje spolne enakosti, tudi če še zdaleč ni popolna, morata namreč po Giddensovem mnenju oba spola temeljito spremeniti pogled drug na drugega in vedenje drug do drugega. Ženske se namreč ne podrejajo več moški nadvladi in oba spola se morata spoprijemati s tistim, kar to prinaša. Osebnostno življenje je postalo odprt projekt, ki ustvarja nove zahteve in konflikte. Medosebni odnosi se tako temeljito preoblikujejo in s tem smo vključeni v nekaj, kar Giddens (2000, 13–14) poimenuje »vsakdanji družbeni eksperiment«, v katerega nas bolj ali manj silijo širše družbene spremembe.

Glede na to, da je v družbi – vsaj teoretično – uresničena enakopravnost spolov, se dogajajo neskladja glede položaja ženske znotraj Cerkve in njenih struktur. Paradoks postaja vse večji, saj sta družbeno in versko življenje kristjana zelo povezani in prepleteni stvarnosti. Ženska, ki v družbenem življenju nastopa in živi v stilu enakopravnosti, se mora, ko prestopi cerkvena vrata oziroma vrata verskega krščanskega življenja, preleviti v pokorno, poslušno, nevedno in tiho kimajočo Gospodovo dekle. Ženskam zgolj prinašanje cvetja na oltar ne zadošča več. Tudi same ne želijo biti več le okras v Cerkvi, temveč njene aktivne soudeleženke in sooblikovalke. Podobno ugotavlja tudi Guy Gilbert (Gilbert 2000, 10), rekoč: »Trpim, ko vidim, da povečuješ žensko, pa ji dejansko priznavaš tako malo prostora, ona pa že 2000 let pričakuje, da bo v tvojih nedrih enaka moškemu.«

Negativno stereotipni patriarhalni krščanski model tako vse manj ustreza novemu življenjskemu etosu, ki vse bolj teži k vzpostavitvi enakosti, enakovrednosti in enakopravnosti ljudi ne glede na spol, na raso, na veroizpoved ... Zato ni čudno, da sta naraščajoča emancipacija žensk in kritika njihovega družbenega položaja v vseh kulturah našega časa segli tudi na področje teologije in Cerkve. Številne ženske so vse bolj prepričane, da v Cerkvi in v krščanstvu zanje ni več življenjskega

prostora. To ugotavlja tudi K. Heinz Schmitt (Schmitt 2000, 141), ki navaja izjavo Elizabeth Moltmann - Wendel: »V teologiji in Cerkvi gospoduje Biblija, ki so jo napisali in jo razlagajo moški, moški Bog, moški Jezus, prevladuje moški način razmišljanja, zato se mnoge ženske čedalje težje sprijaznijo in istijo s tem.« Ta izjava po njegovem mnenju opisuje nelagodje, nezadovoljstvo in odtujenost številnih žensk v Cerkvi in z njo. »Kajti,« kakor pravi Schmitt (141), »iz te jedrnate kritike jasno izhaja, da ženske v Cerkvi niso navzoče kot samostojni subjekti, da dobivajo svojo versko identiteto iz druge roke, od neke teologije in njene cerkveno – pastoralne prirojenosti ter v njenih jezikovnih in simbolnih formulacijah, ki so jo enostransko oblikovali in jo še oblikujejo moški celibaterji.«

Premajhna samozavest, ki izvira iz bremena negativnih zgodovinskih stereotipnih podob in označb ženske in ženskega in se izraža v zavesti: saj sem samo ženska, je tako velik zaviralni dejavnik, da ženske ne zmorejo konstruktivno izraziti svojega nezadovoljstva in kritike glede Cerkve in krščanstva. Tisoče mladih žensk tako zapušča Cerkev, ker v njej ne najdejo razumevanja ali ker se čutijo znotraj nje nekoristne. Zapuščajo jo razočarane in nezadovoljne. Nezadovoljstvo žensk znotraj krščanstva postaja čedalje večji problem za Cerkev, pa tudi za cerkvene oblike socializacije.

Ko današnji postmoderni svet daje prostor ženski drugačnosti in prizadevanju za enakopravnost obeh spolov, se kažeta pospešena preobrazba biološkega in družbenega spola in predvsem preobrazba komunikacije med spoloma. Lahko rečemo, da je to temeljni prehod v etiki osebnega življenja kot celote. Po Giddensu imajo ženske osrednjo vlogo v tej preobrazbi (Giddens 2000, 136).

O vedno bolj pomembni vlogi in nalogi ženske v družbi in v Cerkvi govori tudi drugi vatikanski koncil, ki – izhajajoč iz enakega dostojanstva ženske in moškega – obsoja vsako vrsto diskriminacije. V sklepni poslanici se koncil obrača posebej na ženske in opozarja, da »se bliža ura, in je že tu, ko poslanstvo žene dobiva svojo polnost. Prišla je ura, ko žena dobiva v družbi tolikšen vpliv, izžarevanje in moč, kakor še nikoli. Zato morejo žene v tem trenutku, ko v človeštvu nastajajo tako globoke spremembe, če bodo polne evangeljskega duha, mnogo prispevati k temu, da človeštvo ne bo krenilo na pot brez izhoda, na pot pogube.« (*Dokumenti drugega vatikanskega cerkvenega zbora* 1965, 697)

2. Drugi vatikanski koncil: katalizator aktivnejše vloge ženske v Cerkvi

Papež Janez XXIII. z okrožnico *Mir na zemlji* leta 1963 presenetil, ko zapiše, da je nastop žene v javnosti eno od znamenj časa (Juhant in Valenčič 1994, 288). In prav v duhu znamenj časa je potekal drugi vatikanski cerkveni zbor, ki ga mnogi razumejo kot nekakšen katalizator, ki naj bi omogočil in spodbudil razvoj evropske feministične teologije (Russell in Clarkson 1996, 102). Z njim se je namreč začel premik v zvezi z ženskim vprašanjem. Vendar je tukaj treba poudariti, da

razmišljanja o ženski in o ženskem vprašanju, kakor ga poznamo danes, drugi vatikanski cerkveni zbor še ni poznal.

Tako je bilo žensko vprašanje postavljeno ob rob in zelo je odmevalo, ko je nemški škof Isidor Emanuel (von Speyer) predlagal, naj bi bile poleg simboličnih poslušalcev na omenjenem zboru navzoče tudi ženske. Sklicujoč se na apostola Pavla (1 Kor 14), ki ženskam prepoveduje le govorjenje, ne pa tudi poslušanja, je torej skušal spremeniti dotedanjo prakso, ki je kljub dejstvu, da je več kakor polovica človeštva ženskega spola, ženskam prepovedovala sodelovanje oziroma udeležbo na koncilu. Pozitivni duh drugega vatikanskega cerkvenega zbora je vsekakor prevetril Cerkev, v zgodovinskem trenutku, dne 8. septembra 1964, ko je Pavel VI. na zadnji dve koncilski srečanji (leta 1964 in leta 1965) povabil triindvajset žensk (od tega deset redovnic). Triindvajset žensk je torej smelo biti navzočih na zboru koncilskih očetov. Njihova tiha navzočnost na plenarnih zasedanjih koncila ima močan, razsežen in dolgoročen simbolični pomen. Adriana Valerio (2012) v *Madri del Concilio: Ventitré donne al Vaticano II.* podrobno opisuje ta zgodovinski trenutek, vseh triindvajset žensk, njihova doživetja, občutke in njihove prispevke, ki segajo onkraj tihih, v črni-no oblečenih navzočih »mater koncila«. Poleg vloge tihih, a navzočih opazovalk naj bi imele aktivno vlogo pri pripravi pastoralne konstitucije *Gaudium et Spes* in pri dekretu o laškem apostolatu (Catholic News Service 2012). Pri tem je aktivno vlogo prevzela Avstralka Rosemary Goldie, ki velja za pionirko katoliških žensk v Vatikanu. Bila je med prvimi povabljenimi papeža Pavla VI. in prva podsekretarka (papeškega) Sveta za laike (v letih 1966 in 1974) v rimski kuriji in profesorica laiškega apostolata na Pastoralnem inštitutu papeške Lateranske univerze v Rimu.

Tiha navzočnost žensk na vesoljnem cerkvenem zboru vsekakor lahko velja kot klic *aggiornamenta* drugega vatikanskega koncila, ki je med drugim prepoznal in opozoril na pomen pozitivne emancipacije žensk tudi na religijskem polju. S tem ko zbor postavi imperativ po prenehanju diskriminacije pripadnikov drugih veroizpovedi in vsakršne diskriminacije na podlagi vere, rase, spola ... in opozori na nujno večje in aktivnejše vloge laikov v Cerkvi, predloži etične smernice dosledne humanizacije Cerkve in njenih struktur.

Čeprav – kakor pravi predsednik škofijske komisije za laike Domenico Sigalini (Radio ognjišče 2012) – vloga žensk pri koncilu in v Cerkvi še zdaleč ni pojasnjena, je vsekakor mogoče trditi, da je drugi vatikanski koncil res postavil temelje in iztočnice nadaljnjemu razvoju ženskega vprašanja v katoliški Cerkvi in družbi.

Papež Pavel VI. je tako leta 1970 – to se je zgodilo prvič v zgodovini Cerkve – razglasil ženski za cerkveni učiteljici: Katarino iz Siene in Terezijo iz Avile.² Ustanovil je tudi komisijo za študij o mestu ženske v družbi in v Cerkvi, ki pa se ni smela ukvarjati z vprašanjem o ženskem duhovništvu. Uspeh tega je bil, da je papež Pavel VI. poklical nekaj žensk v vatikanske kongregacije in eno sodnico v sveto rimsko roto (Jeriček 1995, 37).

² V letu 2012 je bila po dolgotrajnem procesu kanonizirana tudi Hildegarda iz Bingna (1098–1179), opatinja in prerokinja. Dne 7. oktobra 2012 pa jo je papež Benedikt XVI. ob začetku škofovske sinode in leta vere razglasil za cerkveno učiteljico.

Po drugem vatikanskem cerkvenem zboru je teološka misel doživela pravi razcvet. Subjekt, kontekst in dialog so postale temeljne razsežnosti obdobja pokoncilске teološke misli. Zato ni nič nenavadnega, da je tudi boj žensk za njihovo resnično enakopravnost in priznanje našel odmev v teologiji. Šele po drugem vatikanskem koncilu so se vrata teoloških fakultet odprla tudi za ženske (laike). Posledica tega je – to lahko torej zdaj rečemo –, da je v sredini 20. stoletja z drugim vatikanskim koncilom tudi na področju feministične teologije zaslediti pospešen premik. V tistem času so se namreč teološko izobražene ženske, tako pripadnice verskih skupnosti kakor tudi druge, udeleževale neuradnih razprav, ki so vplivale na cerkveno politiko. Čeprav ženske niso mogle spremeniti ozkogledih miselnih vzorcev in vzorcev ravnanja, ki so značilni za moško hierarhijo, je katoliška skupnost od šestdesetih let dalje veliko pridobila z novimi pogledi teološko izobraženih žensk – ne glede na to, ali so bile dobrodošle ali ne. To se je zgodilo v kontekstu splošno prevladujočega duha odkritosti in veselja do eksperimentiranja, ki sta bila značilna za koncilska in prva pokoncilska leta.

Zdi se tudi, da je nastop tako imenovane feministične teologije neizogiben. Tako nas uvodna beseda v cerkveni dokument Janeza Pavla II. *Apostolsko pismo o dostojanstvu žene* opozarja: »Znotraj Cerkve je že od koncila sem čutiti prebujanje za tako imenovano feministično teologijo. Žena se je povsem upravičeno začela zanimati za priznanje svojega mesta v cerkveni skupnosti, v apostolski dejavnosti in celo novih oblikah cerkvenih služb, ki ji doslej niso bile dovoljene.« (Janez Pavel II. 1989, 3)

Bistvo feministične teologije je, odkriti sledove prvotne zamisli, v skladu z njo je treba Cerkev načelno in dosledno razumeti kot Cerkev enakopravnih. Pri tem igra stara formula iz Gal 3, 28 osrednjo in normativno vlogo: »Ni ne Juda ne Grka in ne sužnja ne svobodnega, ni ne moškega ne ženske.« H. Häring v dejstvu, da so na poti v patriarhat pozabili na ženske, saj so jih po njegovem mnenju nekrščansko izključili, vidi tako rekoč samopohabo Cerkve (Häring 1999, 280). Feministične teologinje se tako zavzemajo za reflektivno solidarnost, ki postavlja zahtevo: treba je uveljaviti sodelovanje v dialogu, ga spodbujati in se pri tem ves čas zavedati, da se ženskost in moškost ne dopolnjujeta samo v fizičnem in psihičnem, ampak tudi v ontološkem pogledu. Samo ženska, ki bo vesela svoje ženskosti in ženstvenosti, ki se bo lahko uresničevala v vseh razsežnostih, bo lahko v polnosti izpolnila svoje poslanstvo, biti za drugega, biti žensko obličje Boga. In prav tako bo tudi moški, če bo sprejel žensko in s tem tudi žensko plat v sebi, vzpostavil resnično samozavest in moč, ki ne bosta zgolj objekt, zrasel na račun drugega, temveč odsev resnične samozavesti in moči nje same, njega samega.

3. Koncilska in pokoncilska Cerkev: preobrat k ponovnemu ovrednotenju ženske in ženstvenosti

*A*ggiornamento drugega vatikanskega koncila je vsekakor postavil odskočno desko pokoncilski Cerkvi in njenim poskusom, da gre v korak s časom, in v duhu pozitivne feminizacije sveta v smislu dosledne humanizacije v svojo teologi-

jo vključi žensko vprašanje. S tem se je Cerkev začela odzivati na klic časa in opozarjati na osnovno enakost med moškimi in žensko, ki je utemeljena na dostojanstvu človeške osebe in na človekovi bogopodobnosti. To se zdi kakor naslednji korak v evoluciji tako družbenih kakor tudi Cerkvenih odnosov. Cerkev in družba sta na potezi, da sprejmeta žensko v vsej njeni človečnosti in ženskosti hkrati. Vendar ne zgolj teoretično, zakonsko in leporečno. Pri feminizaciji kot novi obliki etizacije sveta, ki svet počlovečuje, ne zagovarjamo enakosti med spoloma niti ne izničujemo moškosti in ženskosti, temveč je pomembno ohranjanje moških in ženskih vrednot, človeških vrednot, ki so značilne za oba spola. To je medsebojno prepoznavanje in priznanje drugačnosti. Drugačnosti v smislu razvijanja ženskih in moških darov brez patriarhalne zaznamovanosti z logiko gospostva oziroma gospodovalnosti (Brachfeld 1952, 169).

Pomembno je torej fundamentalno spoznanje, da je ženska v prvi vrsti človek in šele nato ženska. Ali kakor pravi Patricia Wilson Kastner (1983, 56): »Obstaja fundamentalna zavest oziroma prepričanje, da je najbolj fundamentalna kategorija humanosti človek.«

Antropoloških, bioloških in psiholoških značilnosti spola ne moremo ločiti od teološke razsežnosti. Človeško bitje je s svojo enotnostjo duše in telesa od vsega začetka zaznamovano z razmerjem do drugega. To razmerje je vedno dobro in hkrati spremenljivo, popačeno. Je dobro, in to prvobitno dobro, kakor ga je Bog označil v trenutku stvarjenja. Je pa tudi spremenljivo zaradi disharmonije, ki je nastopila med Bogom in človekom zaradi greha. Ta popačenost ne ustreza niti prvotnemu božjemu načrtu, ki ga je Bog imel z moškimi in z žensko, niti resnici o razmerju med spoloma. Iz tega izhaja, da ta dobri, vendar ranjeni odnos potrebuje ozdravitve (Kongregacija za verski nauk 2004, 19). Na poti ozdravitve, na kateri smo danes, pa sta moški in ženska spričo številnih še obstoječih predsodkov in stereotipnih podob še zelo daleč od raja. Soočena sta s številnimi težavami, ki ju na poti do njune osvoboditve zaustavljajo. Tako so številni predsodki, ki prikrito delujejo v ozadju patriarhalnega hierarhičnega boja za moč, ovira, ki ženskam tako v Cerkvi kakor v družbi onemogoča mirno delovanje in življenje. Tudi papež Janez Pavel II. opozarja na številne ovire, ki po vsem svetu še vedno preprečujejo ženskam polno vključevanje v družbeno, politično in gospodarsko življenje. Vendar pa opozarja na pomembnost nove podobe ženske, ki bo v prihodnosti s svojo pozitivno ženskostjo močno prispevala k boljšemu, bolj humanemu in bolj etičnemu svetu: »Gotovo je potrebno še mnogo storiti, da bi žena in mati ne bila neenakopravna. Nujno je doseči dejansko enakopravnost človekovih pravic na vseh področjih, torej tudi enakost plač glede na enakost dela, zaščito matere-delavke, pravično napredovanje v službi, enakost med zakonci v družinskem pravu, priznanje vsega, kar je v zvezi s pravicami in dolžnostmi državljanov v demokratični družbi. Gre za dejanje pravice, toda tudi za nujnost. Ženska bo vedno bolj udeležena v velikih vprašanih politike prihodnosti: prosti čas, kakovost življenja, migracije, socialne službe. ... Na vseh teh področjih bo družbena navzočnost žensk dragocena. Prispevala bo k temu, da se bodo izostrila nasprotja med družbo, organizirano zgolj po merilih učinkovitosti in produktivnosti, in primorala k prenovi sistemov v

korist procesov humanizacije, ki so značilni za omiko ljubezni.« (Janez Pavel II. 1996, 17–18)

Ženska se je počasi začela odzivati božjemu klicu, ki jo poziva k aktivnemu sodelovanju in sooblikovanju bolj harmonične družbe in Cerkve. Emancipacijski vidik, katerega skušajo ženske uvesti v vse pore življenja, naj bi človeštvo prebudil iz enostranskega razvoja in mišljenja. Dualnost moški – ženska (gospodar – hlapec), klerik – laik se skozi vso zgodovino in tudi danes kaže v številnih drugih polaritetah, v katerih se zrcali tudi odnos Cerkev – država.

Z uresničenjem emancipacijskega modela bi se počasi začele spreminjati tudi delitve in polaritete, ki so med seboj včasih preveč ločene in razmejene.

Vendar pa se vsako delo, ki bi ga ženska v Cerkvi lahko opravljala ali ga opravlja, še vedno meri po delu duhovnika in ženska mora prepogosto upravičevati svoj biti v Cerkvi. Še vedno ločimo med nalogami in dajemo prednost eni ali drugi in jih tako vrednotimo.

4. Odprta vprašanja, izzivi sedanjosti in prihodnosti

V teh prelomnih časih tudi Cerkev stoji pred pomembno preobrazbo. Po mnenju Draga K. Ocvirka bo morala Cerkev »bolj kakor doslej spodbujati dialog in razpravo med vsemi svojimi člani. Pretok informacij in odločitev bo moral biti večsmeren: od zgoraj navzdol in obrnjeno, na levo in desno, na vse štiri strani neba, med moškimi in ženskami ... To tudi pomeni, da se bo nujno razprla toga dvodelna struktura kleriki – laiki in se bo uveljavila bolj služenijska ureditev, ki bo lahko upoštevala različne darove (karizme) pri zidanju vse Cerkve in opravljanju njenega poslanstva.« (Ocvirk 2000, 79) Ko bi ženska dobila aktivni prostor v verskem udejstvovanju in v Cerkvi, bi postala nekakšen vmesni člen, ali bolje rečeno: povezovalni člen med kleriki in laiki, razlika med njimi pa naj bi se po mnenju številnih feminističnih teologinj počasi manjšala.

V Cerkvi in v družbi je torej treba vzpostaviti ravnotežje med moškim in ženskim elementom. Cerkev bi morala biti pri tem prva pobudnica. S tem ko bi znotraj svojih struktur in delovanja začela prakticirati enakopravnost in zato harmonijo in ravnovesje božjega ljudstva, bi se to preneslo tudi na celotno družbo. Prizadevanje za nove odnose v iskanju ženska – Cerkev je dolgotrajen in zahteven proces, ki predpostavlja odprt dialog in medsebojno prilagajanje in spoštovanje. Cerkev, ki je občestvo verujočih, skupnost vseh, ki ji pripadajo in vanjo vstopajo z vero, bi morala najti enakovreden prostor za oba, za žensko in za moškega, in pri tem paziti, da nihče ne bi bil zapostavljen na račun drugega.

Zato tako ženske kakor tudi sama Cerkev iščejo smernice, prek katerih naj bi se odpirala pot k skupnemu sodelovanju žensk in moških v Cerkvi.³

³ Nekaj smernic za žensko – moško sodelovanje v cerkvi je navedla tudi B. Ambruž (2002, 59): 1.) Najprej je treba jasno povedati, na katerih področjih v Cerkvi lahko ženska dela, katera dela poleg svojega poklica lahko opravlja oziroma ali je delo v Cerkvi lahko njen osnovni poklic. 2.) Cerkev naj omogoči ženskam

Pri tem ne potrebujemo nobene nove sodobne antropologije in teologije, ampak tisto, ki je temeljna in svetopisemska. Črpajoč iz temeljev, moramo na novo osmisliti odnose med moškim in žensko v Cerkvi in s tem tudi v družbi. Kajti kljub dejstvu, da je družba glede zapostavljenosti ženske naredila več kakor Cerkev, sama družbena enakopravnost – neodvisno od tega, v kolikšni meri je realizirana – ni dovolj. Tukaj bi Cerkev s tem, da bi *de iure* in *de facto* začela živeti evangelijsko enakost, postavila trden zgled družbeni enakopravnosti.

Svoboda in enakopravna sprejetost za ženske namreč pomeni tudi svobodo in resnično enakopravnost tudi za moške. Takole je že pred leti dejal Richard Garnet: »Moški in ženska lahko stopita v raj le z roko v roki. Skupno sta ga zapustila in skupaj se morata vrniti (Montagu 1970, 16). Saj prihodnost ne pripada niti ženskam niti moškim, temveč sodelovanju med njimi.« (Makarovič 2002, 53)

5. Sklep

Klic po priznanju prispevka in vloge žensk kot aktivnih sooblikovalk cerkvene-
Kga življenja lahko prepoznamo tudi v smernicah zasedanja škofovske sinode o novi evangelizaciji in o posredovanju vere, ki je ženskam priznala ključno vlogo v procesu nove evangelizacije, »kajti brez srečnih žensk, ki se jim prizna njihovo bistvo in pomembna pripadnost Cerkvi, ne more priti do nove evangelizacije« (Radio Vatikan 2012).

V sozvočju s povedanim bi rada za konec opozorila na pomanjkljivost v slovenskem pastoralnem načrtu Slovenske škofovske konference: želeli bi jasnejšo in konkretnjšo opredelitev aktivne vloge žensk v življenju in delovanju Cerkve, predvsem na področju nove evangelizacije.

dostop tudi do odgovornega in vodilnega dela. 3.) S previdnimi koraki in počasi moramo preiti do resnične enakopravnosti pastoralnih pomočnic; prav tako je treba nadaljevati pogovore o ženskem diakonatu. 4.) Zbere naj se ves material, ki govori o vprašanih, problemih, pritožbah in o negotovostih današnjih žensk, in se posreduje naprej skupaj z vprašanjem, zakaj so spremembe tako počasne in težavne. 5.) Na privlačno moč feminizma in feministične teologije naj se gleda tudi kritično, da ne bi sledili le slepi ideologiji in njenim ciljem. 6.) Razvije naj se obsežna ženska teološko usmerjena antropologija na katoliških fakultetah, na akademijah, na pastoralnih seminarjih in na seminarjih za izobraževanje odraslih. S tem bi dejansko preseglji dosedanjo enostranskost.

Reference

- Ambruž, Blanka.** 2002. Ženska v katoliški Cerkvi danes in jutri. *Tretji dan*, št. 6/7:54–60.
- Brachfeld, F. Oliver.** 1952. *I complessi d'inferiorità della donna: Introduzione alla psicologia femminile*. Rim: Gherardo Casini.
- Catholic News Service.** 2012. Australian lay woman was a pioneer for Catholic Women at the Vatican. National Catholic Reporter, 4. oktober. <http://ncronline.org/news/people/australian-laywoman-was-pioneer-catholic-women-vatican> (pridobljeno 20. februarja 2013)
- Dokumenti drugega vatikanskega cerkvenega zbora: Poslanica ženam.** 1965. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.
- Giddens, Anthony.** 2000. *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: Rdeča zbirka.
- Gilbert, Guy.** 2000. Cerkev, blagoslavljam te in trpim. V: Drago K. Ocvirk, ur. *Ljubim te in trpim*, 10–15. Celje: Mohorjeva družba.
- Grmič, Vekoslav.** 1985. Duhovna ozorja feministične teologije. *Znamenje* 5:397–405.
- Häring, H.** 1999. Vollmacht der Frauen – Zukunft der Kirche. *Concillium* 35:279–385.
- Heinz Schmitt, Karl.** 2000. Zakaj ženske nočejo več spadati zraven. V: Drago K. Ocvirk, ur. *Ljubim te in trpim*, 141–149. Celje: Mohorjeva družba.
- Janez Pavel II.** 1989. *Apostolsko pismo o dostojanstvu žene; Mulieris dignitatem*. CD 40. Ljubljana: Družina.
- — —. 1996. *Mednarodno leto žensk*. CD 62. Ljubljana: Družina.
- Jeriček, Mihaela.** 1995. Vloga ženske v Cerkvi. *Cerkev v sedanjem svetu* 29:37–40.
- Juhant, Janez, in Rafko Valenčič, ur.** 1994. *Družbeni nauk Cerkve*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kongregacija za verski nauk.** 2004. *Pismo o sodelovanju moških in žensk v Cerkvi in svetu*. CD 107. Ljubljana: Družina.
- Montagu, Ashley.** 1970. *Močnejše od moških*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Makarovič, Jan.** 2002. Zares prvi spol. *Ampak* 1:53.
- Ocvirk, Drago K.** 2000. Prestop v božji tabor. V: Drago K. Ocvirk, ur. *Ljubim te in trpim*, 71–83. Celje: Mohorjeva družba.
- Pevc, Mateja.** 2002. Novo stoletje – stoletje žene? *Cerkev v sedanjem svetu* 36:20–23.
- Radio Ognjišče.** 2012. Vloga žena po drugem vatikanskem koncilu. 5. oktober. <http://radio.ognjisce.si/sl/135/svet/8880/> (pridobljeno 20. februarja 2013).
- Radio Vatikan.** 2012. Zasedanje sinode: Beseda tekla o vlogi žensk v Cerkvi, ekologiji in pričevanju vere. 10. oktober. http://sl.radiovaticana.va/storico/2012/10/10/zasedanje_sinode:_beseda_tekla_o_vlogi_%C5%BEensk_v_cerkvi%2C_ekologiji_i/slv-628677 (pridobljeno 20. februarja 2013).
- Russell, Letty M, in Clarkson J. Shannon, ur.** 1996. *Dictionary of Feminist Theologies*. Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Sveto pismo.** 1996. Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Valerio, Adriana.** 2012. *Madri del Concilio: Ventitre donne al Vaticano II*. Rim: Carocci.
- Wilson Kastner, P.** 1983. *Faith, Feminism and the Christ*. Philadelphia: Fortress Press.